

UDK 886.2/008

ISSN 0453 - 1116

KAJ

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST
UMJETNOST I KULTURU

BROJ 6 / ZAGREB 2000.

KAJ

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST,
UMJETNOST I KULTURU

GODINA XXXIII.   ZAGREB 2000.   Broj 6

Uredništvo:

Đurdica Cvitanović, Ernest Fišer,
Ivo Kalinski, Frane Paro, Božica Pažur,
Marija Roščić, Joža Skok, Miroslav Šicel

Glavna i odgovorna urednica:

Božica Pažur

Urednici:

Ernest Fišer, Ivo Kalinski, Joža Skok

Nakladnik:

"KAJKAVSKO SPRAVIŠĆE" - ZAGREB

Za nakladnika:

Miroslav Šicel

Uredništvo i uprava:

"KAJ" - ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST,
UMJETNOST I KULTURU ZAGREB,
Ilica 34 - telefon(faks): (01) 48-337-43

• Uredništvo prima radnim danom
(osim subote) od 11-13 sati
Godišnja pretplata na "Kaj" za 2001.
godinu: 100 kn

Cijena ovom broju: 25 kn

Pretplatu slati na naš žiro-račun broj:
30105-678-31983

- Rukopisi se ne vraćaju
  - Godišnje izlazi šest brojeva
  - Časopis sufinanciraju Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske, Gradski ured za kulturu,
Zagreb i Ured za udruge Vlade RH
- Naklada: 1400 primjeraka
Tisak dovršen u siječnju 2001.

Lektura: Božica Pažur

Korektura: Marija Roščić i Božica Pažur

Prijevod na engleski: Dunja Knebl

Računalni slog: Željko Tomljanović

Tisak i uvez: "STEGA", Zagreb

Prema mišljenju Ministarstva kulture RH
ur. br. 532-03-1/7-96-01 oslobođeno
plaćanja poreza na promet

ISSN 0453-1116

UDK 886.2/008

Kazalo

*

SUVREMENA KAJKAVSKA KNJIŽEVNOST

<i>Božica Jelušić: Gospon čovek - Sjećanje na Miroslava Dolenca-Dravskog</i>	3
<i>Miroslav Dolenc-Dravski: Spitavaju ljudi za me...</i>	8
<i>Željko Bajza: Pjesme</i>	9
<i>Ivo Kalinski: Intima na putu prema helikonskim vrhovima</i>	17
<i>Boris Beck: Čet'ri zadnje stvari čoveka</i>	21

*

IZ KAJKAVSKE BAŠTINE

<i>Josip Lisac: Kajkavština i njena proučavanja</i>	27
<i>Đuro Blažeka: Govor Svetoga Petra kraj Ludbrega</i>	35

*

GRADITELJSKO NASLJEĐE

<i>Ivan Srša: Ludbreška dvorska kapela sv. Križa</i>	47
--	----

*

ZAGREBAČKE TEME

<i>Boris Szüts: Drvinjski štikleci (III.)</i>	71
---	----

*

POVIJESNE TEME

<i>Hrvoje Petrić: Prilog poznavanju Koprivnice u XVI. i XVII. stoljeću</i>	85
--	----

*

KRONIKA KAJKAVIANA

<i>Marija Rošćić: U spomen Ladislavu Šabanu</i>	97
<i>Marija Rošćić: Povezanost čakavskog i kajkavskog kulturnog identiteta</i>	101
<i>B. P.: II. recital "Josip Ozimec" - Marija Bistrica 2000.</i>	102
<i>B. P.: Nijedna i nikakva kultura nije djelo jednoga dana ...</i> (Kukuljevićevi dani 2000.)	103
<i>M. Rošćić: Ivan Kukuljević Sakcinski u časopisu Kaj</i> (1968.-2000.) - bibliografija	105

*

*

OSVRTI, OGLEDI, PRIKAZI

<i>Vanesa Begić: Mitska i moderna labinska cakavica Daniela Načinovića</i>	107
<i>Drago Bišćan: Hrvatski kajkavski kolendar</i>	109
<i>Ivo Kalinski: Nezaobilazan doprinos hrvatskoj književnosti</i>	112
<i>Denis Peričić: Dosad najmoderniji izbor</i>	113

*

Naslovnica:

JOSIP BIFFEL: (Bez naslova), gvaš-pastel, 1966.

(Snimio: Luka Mjeda)

FRANE PARO: likovno rješenje

Poštovani čitatelji, pretplatnici časopisa Kaj!

Po završetku kalendarske i repertoarne 33. Kajeve godine, ostajemo u nadi da ćete i dalje, svojom pretplatom za 2001. (u, nažalost, povišenom, ali, vjerujemo, još uvijek dostupnom, iznosu od =100,00 kn), poduprijeti kulturološko i povijesno trajanje našega časopisa u 34. godini njegova izlaženja.

Ljubazno Vas molimo da nas o svim promjenama u vezi s pretplatom (promjeni adrese ili primatelja, nemogućnosti plaćanja i sl.) izvijestite telefonski (01/48-337-43) ili dopisnicom na našu adresu (Ilica 34, dvor.).

Uz najljepše blagdanske želje za uspješnom i sretnom 2001. godinom - zahvaljujemo s poštovanjem!

Uredništvo

Izvorni znanstveni rad
UDK 800.87 Ludbreg (497.5)
Primljeno 2000-11-08

GOVOR SVETOGA PETRA KRAJ LUDBREGA

Duro Blažeka, Zagreb

Sažetak

Autor donosi temeljne osobine vokalizma i morfologije imenica i glagola govora Svetoga Petra. Izgubljene su sve prozodijske opreke osim mjesta siline, po čemu je taj govor blizak međimurskim govorima. Od njih ga bitno razlikuje to što je refleks starog nazala ϱ uglavnom u dok je u Međimurju uglavnom φ . Nedostatak prozodijskih razlikovnih obilježja nadoknađuje se velikim brojem samoglasnika: u naglašenom položaju ima 11 samoglasnika, a u nenaglašenom četiri. Mnoge se morfološke kategorije razlikuju pomoću brojnih prijevlasa samoglasnika, za što se donose primjeri. U radu se donose i deklinacijski nastavci imenica te konjugacija nekih odabranih glagola. Autor posebno naglašava odnos toga govora prema onim donjomedimurskim.

Sveti Petar selo je udaljeno sedam kilometara od Ludbrega prema istoku. Zajedno sa susjednim selima Martinić i Lunjkovec pripada općini Mali Bukovec. Poznato je po bogatom nalazištu iz vremena bakrenog i mladeg brončanog doba. Prvi put se spominje 1334., i to kao sjedište župe (*Ecclesiae sancti Petri de Bedgna*).¹

Ludbreško područje do sada je dijalektološki vrlo slabo istraženo.² Iako je Ivšić formalno stavio to područje u I. konzervativnu, odnosno, zagorsko-

---

¹ Prema pričanju starijih ljudi iz okolnih mjesta Sv. Petar se smatra "vlaškim" (pravoslavnim) mjestom. No, izgleda da to nije istina jer sami mještani to negiraju, a doista nema nikakvih pokazatelja na temelju kojih bi se moglo takvo nešto zaključiti (Čukovec je prvo mjesto gdje pretežno živi pravoslavno stanovništvo, a nalazi se 3 km od Sv. Petra.) Takvo je mišljenje najvjerojatnije nastalo na temelju jezičnih razloga: reflektiranje slotovrnoga ζ i ρ kao u.

² Iako u znanstvenom pogledu najmanje istražena od svih kajkavskih govora, ludbreška je urbana kajkavština u suvremeno doba doživjela i najveću afirmaciju kroz popularnu seriju "Gruntočani". Šteta što još nema opsežnijih i dubljih analiza jezika te serije. Vidi novije radove: Lončarić, Mijo: *Kerstnerov jezik i ludbreški govor*. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanoga u Ludbregu 1998. str. 19-44.

Stjepko Težak: Kajkavska govorna riječ u javnim priopćilima. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa "Kajkavsko narječje i književnost u nastavi" održanog u Čakovcu 1999.; str. 52-61.

međimursku skupinu govora,³ u njegovu se radu ne navodi ni jedan primjer iz govora ludbreškog kraja. Lončarić je za Hrvatsko-srpski dijalektološki atlas iscrpnije istražio govor Đurđa, a na informativnoj razini govore Slanja i Subotice.⁴ Subotica se nalazi 13 kilometara jugoistočno od Ludbrega (prema Koprivnici), Slanje pet kilometara zapadno (prema Varaždinu), a Đurđ četiri kilometra sjeverno (prema Međimurju). I jezične se osobine tih mjesta razlikuju sukladno areama prema kojima zemljopisno naginju.⁵ Kao što vidimo, nedostaje uvid u govor nekog mjesta istočno od Ludbrega.⁶ Zbog toga sam odlučio opisati govor Svetoga Petra kako bi slika o govoru ludbreškoga područja mogla biti potpunija.

VOKALIZAM

U prikazu vokalizma valja krenuti od činjenice da su se u govoru Svetoga Petra izgubile sve prozodijske opreke osim mjesta siline. Svaki se naglašeni slog može sasvim proizvoljno izgovoriti dugo ili kratko jer ne postoji opreka po kvantiteti.

1. NAGLAŠENI POLOŽAJ

U naglašenoj poziciji postoji 11 samoglasnika te slogotvorni sonant ʔ. Shematski prikaz

<i>i</i>	<i>u</i>	
<i>i̇</i>	<i>ȯ</i>	
<i>ie</i>		
<i>e</i>	<i>o</i>	
<i>e</i>	<i>ȯ</i>	
<i>ė</i>	<i>a</i>	<i>ʔ</i>

³ U toj se skupini čuva nepromijenjen praslavenski metatonijski cirkumfleks i mjesto starijih naglasaka na medijalnim slogovima.

⁴ Kraći prikaz rezultata tih istraživanja može se vidjeti u radu *Lončarić, Mijo: Istraživanje govora u ludbreškom kraju. Rasprave Zavoda za jezik. sv. 15 (1989.), Zagreb, 121-128*

⁵ Temeljne osobine govora varaždinskoga kraja opisane su u radu *Lončarić, Mijo: Govor Varaždina i okolice. Radovi Zavoda za znanstveni rad JAZU, Varaždin 1988.*

Sažetak magistarske radnje u kojoj je opisan govor Preloga, najvećeg mjesta u donjem Međimurju, nalazi se u radu *Blažeka, Đuro: Govor Preloga. Kaj, br. 2, Zagreb 1998.*

⁶ Za potpun uvid u ludbreške govore nužan je i detaljan opis govora Hrzenice, koji je prema mojim dosadašnjim saznanjima, najbliži urbanoj ludbreškoj kajkavštini - jeziku likova iz "Gruntovčana".

i - *c'icvara*, *z'imati* ("uzimati"), *batμv'ine* ("okomak"), *gled'ite* prez., *les'ica*, *sl'iva*

ị - *d'ēn*, *čeri'ep* ("crijep"), *vr'eme*, *kl'ěšče*, *t'ēst*, *p'ies* ("pas"), *št'enge*, *n'ie* ("ne")

e - *m'ěša*, *d'ěska*, *s'ev* ("sav"), *r'ex* ("orah"), *l'esa*, *m'ėsec*, *br'elμ* ("kišobran"), *br'ěša* ("noseća"), *xm'ernem* prez. 1.l.jd.

ie - *m'iet* ("med"), *zd'ienj* ("hladan"), *z'ien* (G mn.), *m'iesμ*, *črl'ienj*, *n'iebμ* ("nebo")

e - *na zμb'ej* (L mn.), *ž'eža*, *smetj'e*, *ves'ele*, *gμv'edina*, *gr'eda*, *c'erkuva*
ē - *ž'ena*, *v'ezda*, *t'elek* ("tele"), *m'eda* (G jd. od *m'iet*), *j'ěčmen*, *j'ēn* ("jedan"), *p'ěčj*,

a - *kr'ava*, *j'akši* (komp.), *prij'atel*, *s'aži* ("sađe"), *napr'aviti*, *l'aket*, *kμmb'ajn*
o - *Maž'or*, *p'ovak* ("pauk"), *j'ormec*, *kr'odem* (prez.), *m'oček*, *gμvern'ol* ("volan")

o - *'obat*, *cm'oktati* ("praviti šum pri jelu"), *k'oček* ("kokošinjac"), *štr'oja* ("stelja") *pμv'oziti* ("počistiti tanjur do kraja")

o - *faz'on* ("fazan"), *Petr'ofčan*, *pμ v'odi* (L jd.), *s'once*, *l'ojtra*, *k'orpiča*, *m'orati*

u - *r'uka*, *g'uska*, *p'ut*, *p'uš*, *vr'uč*, *m'uš*, *kμr'uza*, *p'ucek* ("kukuruz kokičar")

r - *v'iba*, *s'išan*, *t'is*, *v'itati*, *p'ist*, *k'if*, *v'ixn'e*, *fc'ikel* glag.prid.rad.m.r.jd.*

NENAGLAŠENI POLOŽAJ

U nenaglašenom položaju pojavljuju se četiri samoglasnika te slogotvorni sonant *r*.

Shematski prikaz

<i>i</i>	<i>μ</i>	
<i>e</i>	<i>a</i>	<i>r</i>

i - *prij'atel*, *zast'aviti*, *štr'ikati*, *igr'ati se*, *ž'eni* D jd., *s k'on'amj* (I mn.)

e - *n'ěše* ("netko"), *les'ica*, *k'ocen*, *j'otec*, *gled'ite* (prez. 2.l.mn.), *čeri'ep* ("crijep")

* Opaska autora:

Grafemi korišteni u ovome tekstu međunarodni su dijalektološki znakovi, a predstavljaju sljedeće vrijednosti: *o* (zatvoreno *o*); *o* (otvoreno *o*); *i*̣ (krajnje zatvoreno *e* koje se približava zatvorenom *i*); *ē* (otvoreno *e*); *ie* (diftong u kojem je *e* otvoreno, a *i* ima vrijednost *j*); *l*̣ (slogotvorno *l*); *o* (stari nosni nazal "on"); *ē* (stari nosni nazal "en"); *r*̣ (slogotvorno *r*).

a - *x'ujša* (uzv.), *u č'ašaj* (L mn.), *d'elatj*, *v'rčak*, *faz'on*, *t'uća*, *s kr'avamj* (I mn.)

μ - *kμrm'gnjtj*, *μr'exj* (N mn.), *xμrm'qk*, *z'ubμf* G mn., *m'ajμš*, *kμr'uza*, *sēlμ*

γ - *bγs'qč*, *vγt'uļek*, *kγv'orjtj*

Izgovor nenaglašanih samoglasnika varira⁷:

- samoglasnik *i* može se realizirati kao *i* i *i̇* (kod školovanih ispitanika češća je realizacija *i* kod riječi koje u standardnom jeziku imaju *i*),

- samoglasnik *e* može se realizirati kao *e*, *e i* *ē*,

- samoglasnik *μ* može se realizirati kao *o*, *o i* *u* (kod školovanih ispitanika češća je realizacija *u* kod riječi koje u standardnom jeziku imaju *u*).

1. Podrijetlo

1.1. Naglašeni položaj

Samoglasnici *i*, *a*, *o*, *u* kontinuantne su odgovarajućih samoglasnika u ishodišnom sustavu. Osim toga:

i̇ < *ě* *grⁿi̇x*, *dⁿi̇ete*, *tⁿi̇estμ*, *črⁿi̇ev*, *stⁿi̇ena*

< *a* *pⁿi̇es*, *tⁿi̇est*, *dⁿi̇en*, *kⁿi̇esen* ("kasan")

< *i̇* u skupu *-ir*, npr. *vμdⁿi̇er*, *krμmpⁿi̇er*

< *e* u prezentu nekih glagola koji u infinitivu imaju *'e*, npr. *rⁿi̇ežem*,

jⁿi̇em

ie < *e* *črlⁿi̇eni*, *nⁿi̇ebμ*, *mⁿi̇iet*, *zdⁿi̇eni*, *lⁿi̇es* (G mn. od *l'esa*),

< *ē* u G mn. nekih im. ž.r. koje u N imaju *ē*, npr. *žⁿi̇en*, *prⁿi̇ieš*, *mⁿi̇ieč*
(od *mⁿi̇ežā*)

< *e* u *mⁿi̇esμ*

e < *ě* *lⁿetμ*, *mⁿesec*, *mⁿestμ*

< *e* u *brⁿežā*

< *a* *mⁿegla*, *dⁿeska*, *mⁿeša*, *sⁿev* "sav"

e < *e* *žⁿeja*, *grⁿeda*, *gμvⁿedjina*, *jⁿetra*

< *ē* u G mn. nekih im. s. roda, npr. *sⁿel*, *rⁿeber*

⁷ Naglašeni samoglasnici u riječi imaju velik utjecaj na izgovor susjednih samoglasnika. Nenaglašeno se *μ* u riječi *kμr'uza* u realizaciji nikako ne može približiti *o* zbog utjecaja naglašenoga *u*. Pregled pojedinačnih slučajeva u realizaciji nenaglašanih samoglasnika bit će tema posebnoga rada.

- e* < *e* *m'ętla, j'ęziĳk, j'ęĳmen*
 u *s'ęstiĳ* se na mjestu *ę* analogijom prema prezentu
 < *a* *v'ęĳer, l'ęfek*
o < *a* *r'osęmle* ("vile"), *Maĳ'ęr, gl'ęva*; u prezentu nekih glagola koji u infinitivu imaju 'a, npr. *kr'ędem*, u G mn. od nekih im.ĳ.r. npr. *kr'ęf, b'ęp, gl'ęf*; u supinu glagola koji u infinitivu imaju 'a, npr. *kr'ęst, br'ęt, sp'ęt*
o < *o* npr. *sęb'ęta, r'ębaĳa, g'ęba*
 < *l* u *d'ęgę* (pril.)
o < *o* *k'ęrpa, kv'ęĳka, k'ęla, m'ęratĳ, l'ęjtra*
 < *o* u *faz'ęn*
 < *l* u *s'ęnce*
u < *l* *d'ęgĳ* (prid.), *v'ęuk, s'ęza, g'ęust, p'ęuĳ* ("puĳ"), *m'ęĳatiĳ, k'ęuk, b'ęuxa, zat'ęĳi*
 < *o* *v'ęuĳe, r'ęuka, k'ęut, g'ęuska, v'ęugel, g'ęusenĳca, p'ęut, vr'ęuĳ, t'ęĳa, g'ęusle*
 < *o* ispred *n* u 'unda
 < *e* *mar'ęliĳca* "marelica"

1.2. Nenaglašeni položaj

Samoglasnici *i, e, a, u* kontinuantne su odgovarajućih samoglasnika. Osim toga:

- e* < *ę* *p'ęmet*
 < *ę* *ĳ'ęvek, sek'ęra, 'ębet, k'ęoren, v'ęeręvatĳi*
 < *a* *v'ęosek* "vosak", *kr'ętek* ("kratak")
 < *i* u *les'ęca*
u < *o* *ęst'ęviti*, u nastavku za 1. pl. prez., npr. *kr'ędemę*
 < *o* u *c'ęrkęva* ("crkva"), *br'ęskęva*
 < *l* *j'ęabęka, dęĳ'ęina*
 < *o* u A jd. im. ĳ.r. npr. *tr'ęęę, tręb'ęenta, vręĳ'ęina*

Glavne znaĳajke vokalizma u govoru Svetoga Petra mogle bi se saĳeti u slijedećem:

1. Jat *i* stari poluglas izjednaĳeni su *i* u naglašenoj i nenaglašenoj poziciji.

2. Kontinuantna *o* = *l* je *u* (osim u *s'ęnce*).

3. U rijeĳima *ĳerl'ęni* i *c'ęrkęva* ("crkva") ĳuva se punoglasje staroga skupa *ĳvr*.

4. Poĳetno *u* se gubi: *r'ęę, bl'ęk, d'ęiti*. U *ęst'ęviti* ne gubi se kako ne bi doĳlo do znaĳenĳskih nedoumica. U *ęst'ęviti* se *u* gubi zbog izbjegavanja hijata.

KONSONANTIZAM

2. SUGLASNICI

2.1. Inventar

Sonanti			Šumnici			
<i>v</i>		<i>m</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>	<i>t</i>	<i>d</i>	
<i>j</i>	<i>ɫ</i>		<i>ń</i>	<i>c</i>	<i>s</i>	<i>z</i>
				<i>č</i>	<i>š</i>	<i>ž</i>
				<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>

Distribucija

Zamjenjivanje suglasnika u skupovima:

<i>dl</i> > <i>gl</i> u <i>gl'etva</i> , <i>gleb'oki</i>	<i>pc</i> > <i>im</i> u <i>čm'ela</i>
<i>dr</i> > <i>tr</i> u <i>'atres</i> "adresa"	<i>pt</i> > <i>ft</i> u <i>ft'ič</i>
<i>tl</i> > <i>kl</i> u <i>d'ekla</i> , <i>kl'ačiti</i>	<i>vc</i> > <i>šč</i> u <i>šč'era</i> "jučer"

2.2. Ispadanje suglasnika:

<i>db</i> > <i>b</i> u <i>ɫ'ubrek</i>	<i>š</i> > <i>ž</i> u <i>ž'ep</i>
<i>gd</i> > <i>d</i> u da "kada", <i>M'aga</i>	<i>x</i> > $\emptyset$ u <i>r'uška</i> , <i>l'ače</i>
<i>j</i> > $\emptyset$ u <i>B'oži</i> , <i>vr'oži</i>	<i>svr</i> > <i>sr</i> u <i>srb'i</i> prez. 3.l.jd., <i>sr'aka</i>
<i>st</i> > <i>s</i> u <i>m'asen</i> , <i>ž'alusen</i>	<i>tvr</i> > <i>tr</i> u <i>čet'rtak</i> , <i>čet'rti</i> , <i>t'rdi</i>
<i>vɔ</i> > $\emptyset$ u <i>t'ork</i>	<i>vl</i> > <i>l</i> u <i>l'qs</i> ("vlas")
<i>vs</i> > <i>s</i> u <i>s'aki</i> , <i>s'e</i> , ("sve") <i>s'i</i> ("svi")	

2.3. Podrijetlo suglasnika

Suglasnici *v j l ɫ r m n n p b f t d c s z č š ž k g* kontinuantne su odgovarajućih suglasnika u ishodišnom sustavu. Osim toga:

v < $\emptyset$ pred inicijalnim *u*, npr. *v'uxu*, *v'uže*, *v'udriti*

< *g* u posuđenici *v'uvprek* ("krastavac")

b < *m* u *n'ebrem* prez. 1.l.jd.

š < *d'* npr. *sv'oša*, *ž'ežen*, *br'eša*, *pr'eša*, *m'eša*, *x'riša*, *xkr'ožen*

u *žš*, *m'ožšani*, *r'ožšiti*, *zv'izšati*

u posuđenicama *'anšel*, *š'ak*

j < *i* u tvorenicama s glagolom *iti kada prefiks završava vokalom, npr.

- n'ojti, d'ojti, v'ujti, pr'ejti* (ali ne u *n'edem...n'edmu*)
< r' *m'orje, 'orjem prez., bn'orjati* "ludovati"
u *t'uj* ("tu")
l < v u *r'osmle* ("vile")
r < ž intervokalno u prezentu glagola *m'oči* i njegovih kompozita, npr. *m'orem, pμm'orem*
u *b'ormeš* (kako bi se uzvik fonološki udaljio od riječi "Bog")
f < v ispred bezvučnih šumnika i na kraju riječi, npr. *l'alufka, kr'of* (G mn.), *našč'iti, fkr'asti, ftμp'iti se*
< k u *n'oft*
x < v *xm'iti, xmr'eti*
č < č *kč'er, čr'ešna, čer'eni, stavl'gč, č'izma*
< t' u *k'očec* ("kokošinjac"), *n'oč, nos'eča* "noseća"
< u skupu *st'* npr. *p'uščat, kl'ešče, iščeju prez. 3. l. mn. k'jščeni, šč'ipati*
ž < s ispred *ń* *žń'im, žń'ega*
g < k u posuđenici *g'acijμš* "akacija"
n < m u *mμz'inec* "najmanji prst"
ž < z u *č'izma*

Najvažnije značajke konsonantizma govora Svetoga Petra mogle bi se svesti na sljedeće:

1. Skup *dj* (i stari i sekundarni) dali su isključivo *ž*.
2. *l* čuva fonološku opreku prema *l* na kraju riječi: *prij'atel, kr'ol*. U prezentskom nastavku ta se opreka gubi, npr. *č'uvlem/č'uvlem*.
L se ispred *u* ne palatalizira (osim u toponimu *L'ubrek*, što je utjecaj govora većeg mjesta prema kojem selo gravitira).
3. *ń* ostaje nepromijenjeno: *k'oń, j'ogeń, sv'ina, xr'ońen, r'pńgla*.
4. *o* dobiva protezu *j* u poznatim primjerima: *j'okμ, j'ogeń, j'osa, j'otec*.
5. Očuvane su neke suglasničke skupine koje se obično pojednostavljaju: *pšen'ica, kč'er*.

MORFOLOGIJA⁸

GLAGOLI

Supin

1. U govoru Svetoga Petra sačuvan je supin (završava na *-t*) koji se koristi iza svih konjugacijskih oblika glagola *'iti, p'ojti, d'ojti i x'odatj*. Npr. *'Islj smμ prμ d'ovat kr'avμ., 'Idj se v'učit!, J'o bi 'išel k'opat kμr'uzμ. P'emμ z'utra br'ot j'abμke; P'emμ se v'un 'igrat?, X'ojte sp'ot!, V'eč d'ogu x'odamμ t'o p'it.*

Supin imaju svi nesvršeni glagoli osim *'iti, št'eti, b'iti* ("postojati"), *m'orati*.

Osim nastavkom (*t - ti*) supin se od infinitiva može razlikovati i prozodijski:

- kvalitativnom promjenom osnovnog samoglasnika: *br'ati - br'ot, kr'astj - kr'ost, m'estj - m'est, j'estj - j'est, n'estj - n'est*;
- promjenom mjesta naglasaka: *vμč'iti se - se v'učit, nμs'iti - n'osit*.

2. Mnogo trosložnih glagola može imati u infinitivu naglasak na prvom ili drugom slogu, npr. *pμst'iti / p'ustiti, μr'ati / 'orati*. Primaran je naglasak na drugom slogu, a na prvom je sekundaran. Naglasak na prvom slogu vjerojatno je nastao analogijom prema supinu.

3. Navedimo konjugaciju nekoliko glagola iz kojih se mogu vidjeti temeljni nastavci i kako se različite kategorije izražavaju kvalitativnim promjenama samoglasnika.

Ono u čemu se konjugacija razlikuje od govora Đurđa i Hrženice (govora koji su bliski donjomeđimurskima) jest slijedeće:

- Prezent 3. l. jd. isključivo je na *-jμ*. Nema kratkih varijanti.
- Većina glagola 3. i 4. vrste koji u tim govorima imaju u 2. l. mn. nastavak *-iste* u govoru Svetoga Petra imaju nastavak *-ite*, npr. *lμv'ite, gled'ite*. Izuzetak je glagol *j'esti*.
- Glag. prid. trp. ima isključivo jotiranu varijantu, npr. *fkr'ož'en, μbr'oščen* (u Hrženici postoje i varijante *fkr'odjen, μbr'oštjen*).

inf. *j'esti*

prez. *j'em, j'eš, j'e, j'emμ, j'este, j'ejμ*

prez. *fkr'odnem...fkr'odneju*

imp. *fkr'adni*

⁸ Zbog ograničenog prostora navest ću samo najznačajnije morfološke osobine glagola i imenica.

imp. *j'ēč* gl.p.r. *fkr'al, fkr'ola, fkr'alμ*, mn.ž.r. *fkr'ale*
 gl.p.r. *j'el, j'ela, j'elμ*, mn.ž.r. *j'ele* gl.p.t. *fkr'ožen*
 sup. *j'est*

inf. <i>gl'edati</i>	inf. <i>sc'ati</i>
prez. <i>gled'im...gled'ite, gled'ijμ</i>	prez. <i>šč'im...šč'ite, šč'ijμ</i>
imp. <i>gl'edi (glei)</i>	imp. <i>šč'i</i>
gl. p. r. <i>gl'edal</i>	gl. p. r. <i>sc'ol, sc'ola</i>
gl. p. t. <i>gl'edan</i>	
sup. <i>gl'et</i>	sup. <i>sc'ot</i>

inf. <i>μμv'edati</i> (svršeni glagol)	inf. <i>μμv'edati</i> (nesvršeni glagol)
prez. <i>μμv'ēm... μμv'ete, μμv'ejμ</i>	prez. <i>μμv'ēdam...μμv'ēdajμ</i>
imp. <i>p'oveč</i>	imp. <i>μμv'ēdaj</i>
gl. prid. rad. <i>μμv'edal</i>	gl. prid. rad. <i>μμv'ēdal</i>
gl. prid. trp. <i>μμv'edan</i>	sup. <i>μμv'ēdat</i>

inf. <i>z'imati / zim'ati</i>	inf. <i>'orati / μr'ati</i>
prez. <i>z'imlem / z'imam...z'imlejμ / z'imajμ</i>	prez. <i>'orjem / 'orem... 'orjejμ</i>
<i>/ 'orejμ</i>	
imp. <i>z'imli / z'imaj</i>	imp. <i>'orji / 'ori / 'oraj</i>
gl. p. r. <i>z'imal</i>	gl. p. r. <i>'oral, 'orala / μr'ola, 'oralμ / μr'alμ</i>
gl. p. t. <i>z'iman</i>	gl. p. t. <i>'oran, 'orana / μr'ona</i>
sup. <i>z'imat</i>	sup. <i>'orat</i>

Zanimljivi su prezent i imperativ glagola *xmr'eti*:

prez. *xm'ernem...xm'ernejμ* imp. *xm'erni* gl. prid. rad. *xm'rl, xm'rla*.

IMENICE:

Nastavci imeničke promjene

O-osnove

muški rod

Sg. N - ∅	A - a, ∅	Pl. N - i	A - e
G - a	L - μ	G - i, ij, -μf	L - aj

	D - μ	I - em^9	D - $am,$	I - $\dot{i} / am\dot{i}$
Sg. N -	$p'ajcek$	A - $p'ajceka$	Pl. N - $p'ajcek\dot{i}$	A - $p'ajceke$
G -	$p'ajceka$	L - $p'ajcek\mu$	G - $p'ajcek\dot{i} / rj. \mu f$	L - $p'ajcekaj$
D -	$p'ajcek\mu$	I - $p'ajcekem$	D - $p'ajcekam,$	I - $p'ajcek\dot{i} / am\dot{i}$

srednji rod

Sg. N -	μ, e	A - μ, e	Pl. N -	a	A -	a
G -	a	L -	$\dot{i}$	G -	$\emptyset$	L - $\dot{i}ma$
D -	μ	I -	em^{10}	D -	$\dot{i}ma$	I - $\dot{i}ma$
Sg. N -	$s'el\mu,$	A - $s'el\mu,$	Pl. N -	$s'ela$	A -	$s'ela$
G -	$s'ela$	L -	$s'el\dot{i}$	G -	$s'el\dot{i} / s'el$	L - $s'el\dot{i}ma$
D -	$s'el\mu$	I -	$s'elem$	D -	$s'el\dot{i}ma$	I - $s'el\dot{i}ma$

A- osnove

Sg. N -	a	A -	μ	Pl. N -	e	A -	e
G -	e	L -	$\dot{i}$	G -	$\dot{i}, \emptyset$	L -	aj
D -	$\dot{i}$	I -	μm	D -	am	I -	$am\dot{i}$
Sg. N -	$kr'ava$	A -	$kr'av\mu$	Pl. N -	$kr'ave$	A -	e
G -	$kr'ave$	L -	$kr'av\dot{i}$	G -	$kr'av\dot{i}, kr'of$	L -	$kr'ava\dot{j}$
D -	$kr'av\dot{i}$	I -	$kr'av\mu m$	D -	$kr'avam,$	I -	$kr'avam\dot{i}$

I - osnove

Sg. N -	$\emptyset$	A -	$\emptyset$	Pl. N -	t	A -	t
G -	t	L -	$\dot{i}$	G -	t	L -	$\dot{i}ma, -'ej$
D -	t	I -	$\dot{i}$	D -	$\dot{i}ma$	I -	$\dot{i}, \dot{i}ma, j'om\dot{i}$
Sg. N -	$k'ost$	A -	$k'ost$	Pl. N -	$k'ost\dot{i}$	A -	$k'ost\dot{i}$
G -	$k'ost\dot{i}$	L -	$k'ost\dot{i}$	G -	$k'ost\dot{i}$	L -	$k'ost\dot{i}ma$
D -	$k'ost\dot{i}$	I -	$k'ost\dot{i}$	D -	$k'ost\dot{i}ma$	I -	$k'ost\dot{i} / k'ost\dot{i}ma$

⁹ Instrumental jednine imenica muškog i srednjeg roda završava na $-em$. To je jedna od najznačajnijih morfoloških razlika u odnosu na govore koji su bliski medimurskima. Zanimljivo je da kod pridjeva u istoj kategoriji postoji fakultativna dvojnost nastavaka $em/ \dot{i}m$: z $n'orem/z n'orim \dot{c}uv\dot{e}kem$, z $bul'ecem / bul'ecim g'rlem$.

¹⁰ Vidi bilješku 9.

1. Neke jednosložne imenice npr. *d'ēšč*, *sn'ek*, *gn'oj*, *n'os*, *B'ok*, *m'ost*, *šp'ot*, *br'ek* mijenjaju u deklinaciji kvalitetu osnovnog vokala zbog dobivanja sloga više. Jedino u lokativu jednine imaju samoglasnik iz nominativa. To je ostatak odnosa iz starohrvatskoga jezika koji su nastali kad su se izgubili stari poluglasovi. Kad su oni bili naglašeni, naglasak se prenio regresivno (metataksa) i došlo je do izjednačivanja "slabog" nominativa i "jakog" akuzativa, a to je izazvalo pomak i u ostalim padežima. Tom se pomaku kasnije odupro samo L jd. pod utjecajem *u* - osnova.

jd. N *d'ēšč* ∅   G *d'ēžā*   D *d'ēžμ*   L *d'ēžžμ*   I *d'ēžžμm*

2. U nekim se imenicama srednjeg roda sačuvao oblik stare dvojine, npr. *du'g*, *tri*, *št'iri* *dr'ēve*, *z'odne*, *p'ere*, *l'ete*, *kul'ene*.

3. Genitiv množine

a) Nastavak -∅:

Kod nekih imenica A - deklinacije (npr. *čr'ēšna*, *d'eska*, *'igla*, *l'alufka*) koje ispred završnog *a* imaju suglasničku skupinu postoji mogućnost da se u genitivu množine između tih suglasnika umetne nepostojano *e* kod nastavka -∅, npr.

jd. N *č'urka*; mn.   G *č'urki* / *č'urek* / *č'urk*

b) Promjena kvalitete naglašenog samoglasnika u genitivu množine s nastavkom -∅:

a - 'o *b'aba* - *b'op*, *g'ače* - *g'oč*, *kr'ava* - *kr'of*, *z'ub'ače* - *z'ub'oč*, *xl'ače* - *xl'oč*, *ž'aba* - *ž'op*

o - 'o *b'ota* - *b'ot*, *j'osa* - *j'os*, *r'oda* - *r'ot*, *j'opica* - *j'opic*, *c'oprniča* - *c'oprnic*

e - 'e *br'eza* - *br'ēs*, *čimpr'eza* - *čimpr'ēs*, *l'esa* - *l'ēs*

ē - 'ie *ž'ena* - *ž'ien*, *pr'ēša* - *pr'ieš*, *k'efa* - *k'ief*

5. Imenica *v'oda* u akuzativu jednine uz oblik *v'odμ* može imati i oblik s alterniranim naglašenim samoglasnikom ako se ispred nalazi prijedlog *vu*, npr. *'Opal je vu v'odμ*. / *'Idž pμ v'odμ*. / *Dμn'ēsž v'odμ*.

S drugim lokativnim prijedlozima u imenici *v'oda* naglašeni samoglasnik se fakultativno alternira, npr. *N'ej xodati pμ v'odi* / *v'o'di!*; *Vμ v'odμ* / *v'odμ ti je 'opal s'opμn!*

ZAKLJUČAK

U govoru Svetoga Petra izgubljena je opreka po kvaliteti po čemu je taj govor blizak međimurskim govorima. Od njih ga bitno razlikuju sljedeće činjenice:

- a) refleks staroga nazala ϱ kao u;
- b) naglašeni samoglasnički sustav od 11 članova (u donjomeđimurskim govorima nema diftonga $i\check{e}$);
- c) d' je dalo isključivo $\check{z}$ (nema dvojnosti $\check{z}/j$ kao u većini donjomeđimurskih govora);
- d) nema palatalizacije l ispred u ;
- e) I jd. imenica muškog i srednjeg roda završava na $-em$ (u toj je kategoriji u međimurskim govorima isključivi nastavak $-\mu m$).

Ludbreški su govori vrlo zahvalno područje za jezična istraživanja jer se nalaze u središtu međimurske, koprivničke i varaždinske aree. U sljedećim istraživanjima trebalo bi detaljnije odrediti odnos prema varaždinskom i koprivničkom području.

THE DIALECT OF SVETI PETAR SITUATED NEAR THE TOWN OF LUDBREG

By Đuro Blažeka, Zagreb

Summary

The author describes the fundamental characteristics of the noun and verb vocalisms and morphology in the Sveti Petar dialect. All prosodical contrasts have disappeared except the place of stress, which makes it similar to the Međimurean dialect. The basic difference is that the reflex of the old nasal ϱ is generally u , whereas in the Međimurean dialect it is generally ϱ . The lack of prosodical distinguishing characteristics is compensated by the large number of vocals: there are 11 vowels in the stressed position, and 4 vowels in the unstressed position. Many morphological categories are distinguished with the help of numerous root-vowel changes for which examples are given. The paper also gives noun declination endings and conjugations of some chosen verbs.